

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора, заступника директора з науково-педагогічної роботи Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

Козловського Юрія Михайловича

на дисертаційну роботу **Хміляр Ірени Романівни** на тему:

«Розвиток медсестринської освіти у Швейцарії (початок ХХІ століття)»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дисертаційної роботи

Сьогодні реформи у сфері медицини вимагають ефективної підготовки медичного персоналу, що відповідатиме документам, спрямованим на вдосконалення професійної освіти фахівців системи охорони здоров'я, зокрема Концепції побудови нової національної системи охорони здоров'я України.

Важливу роль у розвитку медсестринської освіти відіграє позитивний зарубіжний досвід. Швейцарія - країна, яка належить до переліку високорозвинутих країн світу і займає провідне місце у Глобальному рейтингу інновацій у сфері охорони здоров'я. Комплексний аналіз досвіду Швейцарії щодо розвитку професійної освіти медичних сестер буде доцільно впроваджувати у систему професійної освіти України.

Актуальність вивчення досвіду Швейцарії для забезпечення освітніх можливостей майбутніх фахівців із сестринської справи зростає, оскільки на сучасному етапі ще немає науково обґрунтованих оновлених освітньо-професійних програм підготовки середнього медичного персоналу в Україні.

На наш погляд, актуальність дослідження важлива не лише для освітніх наук, зокрема для професійної освіти та порівняльної педагогіки, а й для медичної освіти.

Забезпечення готовності до виконання професійних функцій сучасної медичної сестри обґрунтовує актуальність дослідження розвитку медсестринської освіти на початку ХХІ століття.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Високу актуальність дисертаційного дослідження підтверджено також тим, що вона відповідає науковому напряму кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості».

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (номер державної реєстрації 0121U113179).

Тему роботи затверджено на засіданні вченої ради Інституту гуманітарних та соціальних наук (протокол № 4 від 30.10.2019 р.) та уточнено вченою радою Інституту права, психології та інноваційної освіти (протокол №9/22 від 10.05.2022 р.) Національного університету «Львівська політехніка».

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Найбільш вагомими результатами, отриманими в дисертаційному дослідженні, на наш погляд, є такі: обґрунтовано використання комплексу методологічних підходів (компетентнісний, особистісно орієнтований, культурологічний, діяльнісний, аксіологічний, акмеологічний) з метою формування фахівця в галузі сестринської справи; виокремлено принципи, покладені в основу розвитку професійної освіти середнього медичного персоналу; представлено класифікацію персоналу системи охорони здоров'я Швейцарії; висвітлено особливості реформування професійної освіти фахівців з медсестринської справи у Швейцарії на початку XXI століття; охарактеризовано систему професійної освіти фахівців з медсестринства, що охоплює перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий) рівні вищої освіти; окреслено основні інструменти оцінювання забезпечення якості вищої освіти Швейцарії; спрогнозовано можливості використання прогресивних ідей та досвіду розвитку професійної освіти з медсестринства у Швейцарії в умовах системи професійної медичної освіти України.

Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Хміляр І. Р. *вперше* виконано комплексний аналіз розвитку професійної освіти медичних сестер у Швейцарії на початку XXI століття; *обґрунтовано* теоретичні засади професійної освіти фахівців з медсестринської справи у Швейцарії (конструктивістська парадигма освіти, теорія когнітивного розвитку, соціальна когнітивна теорія, соціокультурна теорія, теорії експериментального навчання, множинного інтелекту, таксономії Блума; компетентнісний, особистісно орієнтований, культурологічний, діяльнісний, аксіологічний, акмеологічний підходи; принципи науковості, системності, систематичності, взаємозв'язку теорії і практики, усвідомленості й активної участі в освітньому процесі, міцності засвоєння знань, індивідуалізації навчання) та *представлено* історіографію проблеми дослідження (звіти, декларації, результати досліджень міжнародних організацій; документи Європейського Союзу в галузі розвитку вищої освіти та політики формування єдиного європейського простору вищої освіти; законодавство Швейцарії; нормативні документи, навчально-методичне забезпечення програм підготовки бакалаврів, магістрів, докторів філософії в галузі медсестринства; наукові праці); *проаналізовано* вимоги стейкгоल्дерів до компетентності фахівця в галузі сестринської справи відповідно до трьох сфер (професійна, етична, юридична практика; забезпечення професійного догляду та управління; професійний, особистісний та якісний розвиток); *висвітлено* особливості реформування професійної освіти фахівців медсестринської справи у Швейцарії на початку XXI століття (прийняття відповідного законодавства; реалізація принципу наскрізності в системі професійної освіти Швейцарії; забезпечення програм підготовки середнього медичного персоналу відповідно до потреб ринку праці; запровадження федерального кваліфікаційного іспиту; визнання результатів неформальної освіти і повернення до сестринської справи тих фахівців, що з певних причин покинули професію тощо); *охарактеризовано* систему професійної освіти фахівців з медсестринства, що охоплює перший

(бакалаврський) (180 кредитів ЄКТС), другий (магістерський) (90-120 кредитів ЄКТС), третій (освітньо-науковий) (12 кредитів ЄКТС) рівні вищої освіти, та їхнє змістове наповнення; *спрогнозовано* можливості використання прогресивних ідей і досвіду розвитку професійної освіти з медсестринства у Швейцарії в умовах системи професійної медичної освіти України (удосконалення чинного законодавства України в освітній та медичній галузі; організаційно-педагогічний напрям; науково-методичний напрям).

Уточнено зміст понять «фахівець з сестринської справи», «професійна компетентність медичної сестри», «професійна освіта середнього медичного персоналу».

Подальшого розвитку набули положення про розвиток фахової передвищої та вищої освіти середнього медичного персоналу в контексті потреб ринку праці та вимог стейкхолдерів.

У науковий обіг уведено нові факти, ідеї, джерельну базу щодо розвитку професійної освіти фахівців за спеціальністю «Медсестринство» у Швейцарії.

Значення отриманих автором результатів для практики

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні ідеї, матеріали, положення та висновки дисертаційної роботи використовуються в роботі закладів вищої освіти України, зокрема у процесі підготовки майбутніх медичних сестер.

Виокремлені можливості використання досвіду та продуктивних ідей розвитку професійної освіти медичних сестер можуть бути використані управлінцями з метою реформування медсестринської освіти в Україні; закладами фахової передвищої та вищої освіти - для вдосконалення освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, розробки освітньо-наукових програм третього (освітньо-наукового) рівня доктора філософії, а також удосконалення навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін.

Ідеї, положення, обґрунтовані поняття та концепції, джерельна база можуть використовуватися науковцями в галузі професійної освіти середнього медичного персоналу з метою виконання подальших компаративно-педагогічних досліджень й обґрунтування перспектив розвитку медсестринської освіти в Україні.

Результати дослідження впроваджено в роботу Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського (довідка № 03/869 від 04.04.2022); Комунального закладу вищої освіти Львівської обласної ради «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського» (довідка № 01-35/165 від 30.03.2022); Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради (довідка № 177 від 11.04.2022); Буковинського державного медичного університету (акт (без номера) від 18.03.2022); Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 318 від 05.04.2022); Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/54 від 15.04.2022).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають меті та завданням роботи. Результати аналізу джерельної бази дослідження та вітчизняного досвіду щодо розвитку професійної освіти середнього медичного персоналу уможлиблюють виокремлення суперечностей між потребою у: висококваліфікованих фахівцях із медсестринства для забезпечення потреб громадян у сфері охорони здоров'я та необхідністю удосконалення професійної освіти медичних сестер у контексті міжнародних тенденцій розвитку сестринської справи; забезпеченні наскрізності та неперервності професійної освіти сестринського персоналу та частковим її забезпеченням у вітчизняній системі професійної освіти; подальшому розвитку змістового та операційного компонентів програм професійної освіти фахівців з медсестринства в Україні та можливістю дослідження й переймання конструктивних ідей та практик, на основі виконання досліджень досвіду інших країн.

Вірогідність результатів дослідження забезпечує комплексний аналіз значного масиву джерел, які охоплюють науково-педагогічну літературу, нормативні документи, навчально-методичне забезпечення освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки сестринського персоналу у країні дослідження, документів міжнародних та швейцарських професійних організацій; використання відповідних методологічних підходів до дослідження та комплексу взаємопов'язаних методів з метою виконання визначених завдань та досягнення мети дослідження; ефективно впровадження матеріалів та результатів дослідження в роботу закладів системи освіти України.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Наукові положення ґрунтуються як на теоретичних здобутках дисертантки, так і на ретельному аналізі чималої джерельної бази (350 найменувань, з них 213 - іноземними мовами), який дав змогу об'єктивно дефінітивно проаналізувати категоріальний базис дослідження, теоретичний аналіз проблеми, оптимальне використання адекватних наукових методів дослідження.

На наш погляд, структура дисертації та її результати дозволяють стверджувати, що дисертантка реалізувала усі окреслені завдання, розкрила тему чітко й послідовно. Слід зазначити, що всі компоненти наукового апарату повністю корелюють між собою.

Вважаємо, що мета й завдання дослідження, поставлені дисертантом, послідовно реалізовані. Загальні висновки переконливо відображають результати здійсненого дослідження.

Матеріали дослідження обговорювались на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення.

Характеристика основних положень роботи

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу,

загальних висновків, переліку використаних джерел (350 найменувань, з них 213 - іноземними мовами), 5 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 251 сторінку, з них 185 сторінок основного тексту, який містить 4 таблиці та 7 рисунків на 8 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження.

У першому розділі *«Професійна освіта медичних сестер як науково-педагогічна проблема»* висвітлено теоретичні засади професійної освіти середнього медичного персоналу, а також виконано аналіз історіографії проблеми дослідження.

З'ясовано, що в основу професійної освіти та підготовки медичних сестер покладені теорії, концепції, підходи різних галузей наукового знання, серед яких педагогіка, психологія, філософія, економіка, медицина, антропологія, соціологія тощо. Наголошено на застосуванні конструктивістської парадигми, відповідно до якої освітній процес реалізується за активної участі здобувачів освіти, а його основною метою є активна побудова системи знань майбутнього фахівця, здатного до подальшого особистісного та професійного розвитку.

Розглянуто особливості використання теорії когнітивного розвитку, представлено результати аналізу теорії множинного інтелекту, що обґрунтовує можливість удосконалення освітнього процесу на основі інтелектуального профілю здобувачів освіти і домінуючого типу інтелекту. Виокремлено комплекс методологічних підходів, покладених в основу професійної підготовки фахівців у галузі сестринської справи, серед яких - компетентнісний, особистісно орієнтований, культурологічний, діяльнісний, аксіологічний, акмеологічний підходи, а також висвітлено результати аналізу історіографії проблеми дослідження.

На основі аналізу теорії і практики підготовки середнього медичного персоналу у Швейцарії виокремлено принципи, покладені в її основу: науковості, системності та систематичності, взаємозв'язку теорії і практики, принцип усвідомленості та активної участі в освітньому процесі, принцип міцності засвоєння знань, принцип індивідуалізації навчання.

У другому розділі *«Розвиток професійної освіти у галузі медсестринської справи у контексті потреб ринку праці Швейцарії»* висвітлено вимоги стейкхолдерів до фахівців у галузі сестринської справи, а також представлено особливості реформування професійної освіти фахівців медсестринської справи у Швейцарії на початку XXI століття. З'ясовано, що відповідно до двосторонніх угод Швейцарія тісно співпрацює із країнами Європейського Союзу в економічній, соціальній, культурній, політичній сферах. Існує потреба в медсестринському персоналі на ринку праці країни, а її вирішення реалізується через підготовку медичних сестер у закладах освіти Швейцарії, а також використання механізмів трудової міграції з інших країн.

Представлено класифікацію персоналу системи охорони здоров'я країни, досліджено та охарактеризовано умови праці сестринського персоналу, що

охоплює інформацію про робочий час, оплачувані відпустки, систему винагород та заохочень. Окреслено основні вимоги до професії медичної сестри, продиктовані вимогами ринку праці і запитами суспільства, подано переваги та недоліки професії, виокремлені в попередніх дослідженнях, виконаних у професійному середовищі фахівців із сестринської справи у Швейцарії, а також виокремлено кілька видів статусу медичної сестри на основі здобутої освіти та реєстрації в єдиному реєстрі медичних працівників країни дослідження та подано характеристику компетентностей ліцензованої практикуючої медичної сестри та зареєстрованої медичної сестри, що відповідають трьом сферам: професійна, етична, юридична практика.

З'ясовано, що у країні дослідження реалізується принцип наскрізності, покладений в основу функціонування фахової передвищої та вищої освіти, що забезпечує можливість переходу між двома секторами. Подано коротку характеристику цих можливостей. Розглянуто особливості реформування професійної підготовки фахівців з медсестринської справи у Швейцарії в контексті Болонського процесу та виокремлено основні його характеристики.

У третьому розділі *«Реалізація медсестринської освіти у Швейцарії на початку XXI століття»* подано характеристику забезпечення якості професійної освіти майбутніх медичних сестер у сучасній Швейцарії; проаналізовано зміст та організацію підготовки медичних сестер у системі вищої освіти Швейцарії (за першим (першим (бакалаврським), другим (магістерським), третім (освітньо-науковим) рівнями вищої освіти); а також виявлено можливості використання прогресивних ідей та досвіду розвитку професійної освіти з медсестринства у Швейцарії в умовах системи професійної медичної освіти України.

Виокремлено особливості функціонування системи фахової передвищої освіти Швейцарії. Охарактеризовано систему вищої освіти Швейцарії та окреслено основні інструменти оцінювання забезпечення якості вищої освіти, серед яких акредитація освітньо-професійних програм підготовки фахівців та акредитація закладів вищої освіти. Подано характеристику освітньо-професійних програм підготовки медичних сестер у системі вищої освіти Швейцарії за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти на основі аналізу досвіду провідних закладів вищої освіти, що займають провідні позиції в міжнародних рейтингах. Наголошено, що поєднання принципу централізації (професійні та освітні стандарти) з принципами децентралізації та автономності закладів вищої освіти у Швейцарії дає змогу університетам забезпечувати унікальність структур власних освітньо-професійних програм.

Проаналізовано зміст та організацію підготовки медичних сестер у системі вищої освіти Швейцарії за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. З'ясовано, що необхідною умовою для вступу на магістерську програму є наявність дворічного досвіду роботи за спеціальністю. Визначено, що особливе місце в магістерських програмах відведено науково-дослідній складовій, що реалізується у контексті виконання магістерських кваліфікаційних робіт, тематика яких відповідає науковим проектам закладів вищої освіти. Виявлено особливості підготовки медичних сестер за третім (освітньо-науковим) рівнем

доктора філософії у Швейцарії та підкреслено важливість налагодження співпраці між закладами вищої освіти та науковими установами, яка дозволяє залучати до консультування аспірантів відповідних фахівців та розширює можливості наукової комунікації.

Подано можливості використання прогресивних ідей та досвіду розвитку професійної освіти з медсестринства у Швейцарії в умовах системи професійної медичної освіти України за кількома напрямками: удосконалення чинного законодавства України в освітній та медичній галузі; організаційно-педагогічний напрям; науково-методичний напрям.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором

Основні положення і наукові результати дисертаційного дослідження висвітлено в 17-ти працях (з них - 8 одноосібні): 4 статті у виданнях, внесених до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття - у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection (видання водночас належить до переліку наукових фахових видань України); 1 - стаття в періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Scopus, 9 тез доповідей - у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій; 2 праці, що додатково відображають матеріали дисертації.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Оцінюючи дисертацію Хміляр І. Р. загалом позитивно, відзначаючи її високий кваліфікаційний рівень, виокремимо низку дискусійних питань, які потребують пояснень і уточнень, зокрема:

1. У тексті дисертації автор епізодично виокремлює деякі етапи медсестринської освіти у Швейцарії (наприклад, періоди 2003-2017 та 2011-2014 р.р., які пов'язані переважно зі статистичними даними). На нашу думку, оскільки тема дослідження стосується власне розвитку медсестринської освіти, доцільно було подати періодизацію цього розвитку.
2. Зміст підрозділу 3.5. «Можливості використання прогресивних ідей та досвіду розвитку професійної освіти з медсестринства у Швейцарії в умовах системи професійної медичної освіти України» не повністю відповідає його назві, оскільки в ньому переважно висвітлено опис стану медсестринської освіти в Україні, низка загальних професійних вимог до медичної сестри, і тільки частина тексту присвячена власне рекомендаціям щодо використання досвіду Швейцарії в Україні.
3. У завданнях та науковій новизні дисертантка декларує обґрунтування теоретичних засад професійної освіти фахівців із медсестринської справи, а у першому розділі йдеться про висвітлення теоретичних засад. Оскільки терміни «обґрунтувати» та «висвітлити» не є тотожними у їх науковому сенсі, авторці доцільно було уточнити, чи нею висвітлено наявні теоретичні засади, чи обґрунтовано власні теоретичні засади (концепції, принципи, положення тощо).

Висновок

Рецензоване дисертаційне дослідження І. Р. Хміляр на тему «Розвиток медсестринської освіти у Швейцарії (початок ХХІ століття)» – самостійне, завершене дослідження з науковою новизною, теоретичним і практичним значенням для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Хміляр Ірена Романівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Рецензент:

професор, доктор педагогічних наук,
заступник директора з науково-педагогічної роботи
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Ю.М. Козловський

І. Р. Хміляр